

Universitatea Babeș-Bolyai
Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării
Școala Doctorală de Științe Politice și ale Comunicării

Rezumatul tezei de doctorat

**Soarta bunurilor evreiești rămase fără moștenitori
în urma Holocaustului
și/sau nerevendicate, în Transilvania de Nord**

Coordonator

Prof. dr. habil. Cosmin-Gabriel Marian

Doctorand

Enikő-Orsolya Nagy

Cluj-Napoca

2024

În toamna anului 1940, Transilvania de Nord și, odată cu teritoriul, populația evreiască care locuia pe acest teritoriu, a intrat sub stăpânire maghiară și, ca urmare, a devenit victima măsurilor antievreiești luate de statul ungar între 1940 și 1944. Ca urmare a acestor măsuri, decrete, hotărâri de guvern și legi, populația evreiască a fost jefuită treptat și aproape toți evreii au fost deportați în lagărul morții de la Auschwitz-Birkenau. Cea mai mare parte a comunității de aproximativ 164.000 de persoane au căzut victime Holocaustului. În acest fel, o proporție semnificativă a proprietăților confiscate de statul ungar în timpul războiului a rămas fără moștenitor după război sau, dacă au existat moștenitori, aceștia nu și-au revendicat proprietățile.

Odată cu reanexarea postbelică a Transilvaniei de Nord la România, bunurile imobile ale evreilor uciși, confiscate de statul maghiar, au devenit proprietatea statului român fără titlu de proprietate sau prin măsuri legislative abuzive, în timp ce cea mai mare parte a bunurilor mobile a rămas în posesia statului maghiar. În conformitate cu prevederile Tratatului de pace de la Paris din 1947, statele în cauză au fost obligate să restituie bunurile mobile și imobile confiscate și toate drepturile și interesele legale celor persecutați sau, în cazul bunurilor confiscate rămase fără moștenitori sau nerevendicate într-o anumită perioadă, să le transfere comunităților supraviețuitorilor.

La nivel internațional, un alt pas politic important a fost făcut în 2009, la inițiativa Republicii Cehe: prin Declarația de la Terezín, adoptată de participanții la Conferința Internațională privind Holocaustul, care a avut loc la Praga și Terezín (fostul Theresienstadt, unde a existat un lagăr de concentrare nazist în timpul celui de-al Doilea Război Mondial). La eveniment au participat reprezentanți din 47 de țări, printre care România și Ungaria, care au adoptat și semnat Declarația de la Terezín, angajându-se să continue procesul de reparații pentru evreii persecutați și jefuiți total în timpul războiului și să ia măsuri decisive în acest sens.

Scopul cercetării este de a examina politicile publice care au dus la însușirea de către statele română și ungar a bunurilor nerevendicate ale evreilor care locuiau în Transilvania de Nord, azi teritoriul României, sau a celor care au rămas fără moștenitori în urma Holocaustului, și de a explora situația actuală, mărimea și valoarea bunurilor în cauză.

Pentru contextualizarea subiectului și pentru înțelegerea contextului istoric și circumstanțelor politice care au făcut posibilă jefuirea evreilor, capitolul 2 prezintă contextul istoric în care a putut avea loc excluderea evreilor din Transilvania de Nord din societate, jefuirea lor treptată și totală și, în cele din urmă, uciderea majorității acestora.

Capitolul 3 trece în revistă în mod cuprinzător literatura de specialitate publicată pe această temă, prezentând rezultatele tuturor cercetărilor anterioare relevante. Rezumatul literaturii de specialitate evidențiază care sunt acele segmente ale subiectului, care au fost abordate într-o manieră atentă și care nu au fost explorate într-un mod mai cuprinzător.

Capitolul 4 descrie aspectele metodologice și identifică principalele metode și instrumente de cercetare folosite în capitolele următoare, care furnizează informații esențiale pentru înțelegerea materialului empiric. Pentru fiecare capitol, se discută utilizarea metodelor de cercetare potrivite, identificate în literatura de specialitate.

Capitolul 5 analizează indicatorii statistici ai populației evreiești din Transilvania de Nord, folosind datele recensământului din 1941, pentru a evalua dimensiunea comunității evreiești din ajunul Holocaustului, a cărei proprietate – datorită numeroaselor reglementări restrictive – a fost transferată ulterior statului ungar, sau, în unele cazuri, statului român. De asemenea, examinează și proporția populației evreiești care locuia în zonele urbane și rurale în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, adică gradul ei de urbanizare, deoarece aceste informații oferă, de asemenea, o imagine clară a situației economice a populației evreiești.

Capitolul 6 discută politicile publice și de stat antievreiești care au dus la jefuirea completă și, în cele din urmă, la exterminarea populației evreiești. Pentru a vorbi despre proprietățile rămase fără moștenitori, este esențial să înțelegem contextul politic în care au fost impuse restricții, măsuri și reglementări de excludere a comunității evreiești, atât la nivel statal, cât și local, în urma cărora statul ungar și-a privat „legal” propriii cetățeni de toate proprietățile lor, i-a segregat de restul societății, i-a închis în ghetouri care au servit drept lagăre de concentrare, iar apoi i-a predat unei puteri străine care i-a ucis aproape pe toți.

În capitolul 7 s-a realizat analiza legislației maghiare adoptate în timpul războiului pentru a-i jefui pe evrei și a-i exclude complet din economie, rezumând, de fapt, modul în care diferitele legi au pus în practică politicile de stat și publice descrise în capitolul 6. Totodată s-au descris legile ungare și române care prevedeau restituirea după război, conturând astfel situația actuală a proprietăților evreiești fără moștenitori și măsura în care restituirea și despăgubirile au fost realizate atât în Ungaria, cât și în România. De asemenea, în cadrul acestui capitol am explorat acoperirea de către presă a politicilor publice antievreiești, a jafurilor și a legislației aferente.

Datele din surse de presă, surse arhivistice și literatura de specialitate sunt rezumate în capitolul 8, prezentând separat datele privind bunurile mobile și imobile din presă, din literatură și din arhive.

Rezultate cercetării sunt prezentate în trei studii de caz în capitolul 9. Unul dintre acestea se ocupă de situația bunurilor mobile evreiești rămase fără moștenitori sau nerevendicate, iar celelalte două se referă la bunurile imobile, discutând separat situația proprietăților rezidențiale și agricole. În toate cele trei studii de caz, au fost stabilite valorile minime aproximative a compensației neacordate.

Penultimul capitol al tezei conține concluziile cercetării, după care urmează bibliografia și anexele lucrării.

Cuvinte cheie: proprietăți evreiești, fără moștenitori, nerevendicat, Transilvania de Nord, confiscare, jefuire, compensare, restituire

Cuprins

<i>Lista de tabele</i>	4
<i>Lista de figuri</i>	5
<i>Lista de anexe</i>	5
1. Introducere	7
1.1. Descrierea subiectului de cercetare	7
1.2. Scopul cercetării, ipoteze, întrebări de cercetare	9
1.3. Structura cercetării	10
2. Evreii din Ungaria și Transilvania de Nord între cele două războaie mondiale și în timpul celui de-al Doilea Război Mondial	14
2.1. După al Doilea Arbitraj de la Viena	15
2.2. Ghettoizarea evreilor	19
2.2.1. Ghetouri în Transilvania de Nord	23
2.3. Demersul deportării	28
2.4. Care să fie soarta bunurilor evreiești dobândite?	29
3. Revista literaturii științifice publicate pe subiectul jefuirii economice a evreimii și a sortii bunurilor imobile și mobile evreiești rămase fără moștenitori sau nerevendicate din Transilvania de Nord în perioada anilor 1940-1944	34
3.1. Lucrări referitoare la diferite state europene	34
3.2. Lucrări referitoare la România	44
3.3. Lucrări referitoare la Ungaria	46
3.4. Lucrări referitoare la Transilvania de Nord	69
3.5. Rapoarte WJRO privind restituirea bunurilor rămase fără moștenitor sau nerevendicate	75
4. Aspecte metodologice ale cercetării	90
5. Datele statistice ale evreimii din Transilvania de Nord în timpul Holocaustului	94
6. Politica jafului și a genocidului	109
6.1. Rapoarte de presă privind confiscarea bunurilor evreiești	124
6.1.1. Jefuirea evreilor din Cluj	125
6.1.2. Jefuirea evreilor în alte orașe transilvănene	135
6.2. Bunuri confiscate identificate	146
7. Legislația în 1938-1944 și în anii postbelici și reflectarea ei în presă	150
7.1. Legislația care viza jefuirea totală a evreimii maghiare și comunicarea acesteia în presa din Transilvania de Nord	150
7.1.1. Istoric	151
7.1.2. Primele legi antievreiești (1938-1944)	154
7.1.3. Decrete antievreiești, 1938-1944	171
7.1.4. Decrete antievreiești în 1944	175
7.2. Comunicarea legislației antievreiești în presă	188

7.2.1.	Știrile presei clujene _____	189
7.2.2.	Știri în presa altor orașe transilvănene _____	206
7.3.	Abrogarea legislației antievreiești și restituirea proprietăților confiscate după război _____	222
7.3.1.	Legislația românească relevantă după război _____	222
7.3.2.	Legislația relevantă din Ungaria după război _____	231
7.3.3.	Acțiuni internaționale pentru restituirea proprietăților evreiești fără moștenitori sau nerevendicate _____	235
7.4.	Știri apărute în presa din România despre legislația privind restituirea bunurilor confiscate ale evreilor _____	237
8.	<i>Sinteza bunurilor mobile și imobile identificate în literatura de specialitate, presă și surse arhivistice _____</i>	250
8.1.	Bunuri imobile _____	250
8.1.1.	Sumarul proprietăților menționate de presă _____	251
8.1.2.	Proprietăți identificate din literatura de specialitate _____	253
8.1.3.	Proprietăți evreiești identificate în urma cercetărilor arhivistice _____	256
8.2.	Bunuri mobile _____	271
8.2.1.	Însumarea bunurilor mobile menționate de presă _____	271
8.2.2.	Bunuri mobile identificate din literatura de specialitate _____	272
8.2.3.	Bunurile mobile evreiești identificate în cursul cercetării arhivistice _____	273
9.	<i>Studii de caz _____</i>	287
9.1.	Calculul privind valoarea actuală a proprietăților rezidențiale evreiești rămase fără moștenitori sau nerevendicate _____	287
9.1.1.	Metoda de calcul _____	295
9.2.	Valoarea terenurilor agricole evreiești confiscate _____	306
9.3.	Valoarea estimată a bunurilor mobile confiscate de la evreii din Transilvania de Nord _____	312
10.	<i>Concluzii _____</i>	324
11.	<i>Bibliografie _____</i>	331
Anexe	_____	346

Bibliografie

I. Cărți

- ****Așezările evreilor din România. Memento statistic.* Congresul Mondial Evreesc, Secțiunea din România, București, 1947.
- ***Codul Civil din 26 noiembrie 1864.
- ***Codul Civil din 2009 (Legea nr. 287/2009), actualizat 2024.
- ***World Jewish Restitution Organization, *Holocaust-era Property Restitution Key Updates on Immovable and Movable Property Restitution Sincet the Release of the JUST Act Report*, 2022.
- Alexandru, J. et al., *Martiriul evreilor din România, 1940-1944. Documente și mărturii.* Editura Hasefer, București, 1991.
- Bacsó, Ferenc et. al. (szerk.), *Két év hatályos jogszabályai. 1945–1946* [Legislația în vigoare a doi ani. 1945-1946]. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1947.
- Bárdi, Nándor – Veres, Péter (ed.), *Fizionomia etnică și confesională a regiunii carpato-balcanice și a Transilvaniei.* Asociația Culturală Haáz Rezső, Odorheiu Secuiesc, 1996.
- Bazyler, Michael, *Holocaust, Genocide, and the Law. A Quest for Justice in a Post-Holocaust World.* Oxford University Press, New York, 2016.
- Bazyler, Michael J., et. al., *Searching for Justice After the Holocaust. Fulfilling the Terezin Declaration and Immovable Property Restitution.* Oxford University Press, New York, 2019.
- Boga, Ödön (ed.), *Kolozsvári lak- és címjegyzék* [Indexul locuințelor și al adreselor din Cluj], Kolozsvár [Cluj], 1943.
- Botos, János, *A magyarországi zsidóság vagyonának sorsa, 1938–1949* [Soarta bunurilor evreilor maghiari, 1938-1949]. Magyar Napló, Budapest, 2015.
- Botos, János, *Ez a kifosztás lesz a végső!? Az 1938–1945 között elkobzott magyar zsidó vagyonok értéke* [Va fi această jefuire cea din urmă!? Valoarea proprietăților evreilor maghiari confiscate între 1938 și 1945]. Attraktor, Máriabesnyő, 2011.
- Braham, Randolph L., *Genocide and Retribution: The Holocaust in Hungarian-Ruled Northern Transylvania.* Kluwere-Nijhoff Publishing, Boston, 1983.
- Braham, Randolph L., *A népirtás politikája. A holokausz Magyarországon* [Politica genocidului. Holocaustul din Ungaria], vol. I-II. Park Könyvkiadó, Budapest, 2015.

- Braham, Randolph L. – Tibori Szabó, Zoltán (ed.), *Enciclopedia geographică a holocaustului din Transilvania de Nord*. Cartier, 2019.
- Carmilly-Weinberger, Moshe, *A zsidóság története Erdélyben (1623–1944)* [Istoria evreilor din Transilvania (1623-1944)]. Budapest, MTA Judaisztikai Kutatócsoport, 1995.
- Carp, Matatias, *Cartea neagră. Suferințele evreilor din România, 1940–1941*, vol. 1. SOCEC & Co., S. A. R., București, 1946.
- Czeglédi, Zoltánné, *Polgári karrierék a 19–20. századi Debrecenben* [Cariere civile în Debrețin în secolele 19-20]. Teză de soctorat, Debrețin, 2005.
- Csirák, Csaba (ed.), *Szatmári zsidó emlékek* [Memoria evreilor din Satu Mare]. Otthonom, Szatmár megye sorozat [Seria Acasă, județul Satu Mare], vol. 12. Szent-Györgyi Albert Társaság – EMKE Szatmári Szervezete, Szatmárnémeti [Satu Mare], 2001.
- Fellner, Frigyes, *Csonka-Magyarország nemzeti vagyona* [Bunurile naționale ale Ungariei Trunchiate]. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1929.
- Friedländer, Saul, *Nazi Germany and the Jews: The Years of Extermination, 1939-1945*. Harper Perennial, New York, 2007.
- Fülöp, Mihály – Vincze, Gábor, *Vasfüggöny Keleten. Iratok a magyar-román kapcsolatokról (1948-1955)* [Cortina de Fier din Est. Documente privind relațiile româno-maghiare (1948-1955)]. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2007.
- Gidó, Attila, *Két évtized. A kolozsvári zsidóság a két világháború között* [Două decenii. Evreii din Cluj în perioada interbelică]. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2016.
- Gidó, Attila, *20.000 de nume. Evidența deportaților din Transilvania de Nord rămași în viață*. Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca, 2020.
- Grosman, Tsevi, *Oradea Memorial Book. Sefer zikaron le-Yahadut Grosyardain-Orade'ah-Nag'yarad yeha-sevivah mishenat yisudah ye-'ad ħurbanah* [Cartea memorială Oradea. Cartea memorială a victimelor comunității evreilor din Grosvardain – Oradea – Nagyvárad din timpul Holocaustului]. Irgun yots'e Grosyardain be-Yiśra'el, Tel-Aviv, 1984.
- Hilberg, Raul, *The Destruction of European Jews*, vol. I-III. Yale University Press, New Haven and London, 2003.
- Hilberg, Raul, *The Destruction of the European Jews*. W. H. Allen, London, 1961.
- Iancu, Carol, *Shoah în România. Evreii în timpul regimului Antonescu (1940-1944)*. Editura Polirom, Iași, 2001.
- Kádár, Gábor – Vági, Zoltán, *Aranyvonat. Fejezetek a zsidó vagyon történetéből* [Trenul de aur. Capitole din istoria averilor evreiești]. Osiris, Budapest, 2001.

- Kádár, Gábor – Vági, Zoltán, *Hullarablás. A magyar zsidók gazdasági megsemmisítése* [Jefuirea de cadavre. Distrugerea economică a evreilor maghiari]. Jaffa Kiadó, Budapest, 2005.
- Katona, Béla, *Várad a viharban* [Oradea în furtună]. Europrint, e-book, 2017.
- Komoróczy, Géza (ed.), *Magyarországi zsidó hitközségek. 1944. április. A Magyar Zsidók Központi Tanácsának összeírása a német hatóságok rendelkezése nyomán* [Comunitățile evreiești din Ungaria. Aprilie 1944. Recensământ al Consiliului Central al Evreilor Maghiari, în urma ordinului autorităților germane], Partea I. MTA Judaisztikai Kutatócsoport [Grupul de Cercetare Iudaică al Academiei Ungare de Științe], Budapest, 1994.
- Kovács, M. Mária, *Törvénytől sújtva: a numerus clausus Magyarországon, 1920–1945* [Lovit de lege: numerus clausus în Ungaria, 1920-1945]. Napvilág Kiadó, Budapest, 2012.
- Lipcsey, Ildikó, *A CASBI. A magyar vagyonok államosítása Romániában 1945 után* [CASBI. Naționalizarea proprietății maghiare din România după 1945]. Possum Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2001.
- Lőwy, Dániel, *Az úri város zsidó lakosai. A nagyváradi zsidóság története* [Locuitorii evrei din orașul gentrificat. Istoria evreilor din Oradea]. Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete, Budapest, 2015.
- Lustig, Oliver, *Véráztatta napló* [Jurnal însângerat]. Dacia Könyvkiadó, Cluj-Napoca, 1989.
- Munkácsi, Ernő, *Hogyan történt? Adatok és okmányok a magyar zsidóság tragédiájához* [Cum s-a întâmplat? Date și documente privind tragedia evreilor maghiari]. Renaissance, Budapest, 1947.
- Nastasă-Kovács, Lucian, *Pogromul itinerant sau decembrie antisemit. Oradea 1927*. Editura Curtea Veche – Editura Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, București, 2014.
- Pătrășcanu, Lucrețiu, *Problemele de bază ale României*. Editura Socec & Co., S. A. R., 1944.
- Rotariu, Traian (ed.), *Recensământul din 1941. Transilvania*. Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002.
- Sandholtz, Wayne, *Prohibiting Plunder: How Norms Change*. Oxford University Press, 2007, https://books.google.ro/books?id=5UweCnoNwvsC&pg=PR3&hl=hu&source=gb_s_lected_pages&cad=1#v=onepage&q&f=false; accesat: 6 iulie 2024.
- Singer, Zoltán, *Istoria comunităților evreiești din Dej, Beclean, Târgu Lăpuș, Reteag, Ileanda și împrejurimile acestora*. Hasefer, București, 2017.

- Stark, Tamás, *Zsidóság a vészkorszakban és a felszabadulás után (1939–1955)* [Eвреimea în timpul Holocaustului și după eliberare (1939-1955)]. MTA Történettudományi Intézete [Institutul de Științe Istorice al Academiei Ungare de Științe], Budapest, 1995.
- Stark, Tamás, *Hungarian Jews During the Holocaust and After the Second World War, 1939-1949. A Statistical Review*. East European Monographs, Boulder–Columbia University Press, New York, 2000.
- Tibori Szabó, Zoltán, *Frontiera dintre viață și moarte. Refugiul și salvarea evreilor la granița româno-ungară (1940-1944)*. Compania, Cluj-Napoca, 2005.
- Tibori Szabó, Zoltán, *Árnyékos oldal. Zsidó identitástudat erdélyben a holokausz után* [Partea umbrită. Conștiința identitară evreiască în Transilvania după Holocaust]. Koinónia, Kolozsvár [Cluj-Napoca], 2007.
- Tibori Szabó, Zoltán, *Teleki Béla erdélyisége. Embernek maradni embertelen időkben* [Transilvanismul lui Béla Teleki. A rămâne om în vremuri de neomenie]. NIS Kiadó, Kolozsvár [Cluj-Napoca], 1993.
- Torpey, John C., *Making Whole What Has Been Smashed: On Reparation Politics*. Harvard University Press, Cambridge, 2006.
- Ujvári, Péter (ed.), *Zsidó Lexikon* [Lexicon Evreiesc]. Budapest, 1929.
- Ungváry, Krisztián, *A Horthy-rendszer és antiszemitizmusának mérlege. Diszkrimináció és társadalompolitika Magyarországon 1919–1944* [Bilanțul regimului Horthy și a antisemitismului său. Discriminare și politică socială în Ungaria 1919-1944]. Jelenkor Kiadó, Budapest, 2017.
- Varga E., Árpád (ed.), *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája* [Statistica etnică și confesională a Transilvaniei], vol. I-VI. Teleki László Alapítvány – Pro-Print Könyvkiadó [Editura Pro-Print], Budapest – Csíkszereda [Miercurea Ciuc], 1998-2002.
- Vincze, Gábor, *Magyar vagyon román kézen. Dokumentumok a romániai magyar iparvállalatok, pénzintézetek 2. világháború utáni helyzetéről és a magyar–román vagyoni vitáról* [Proprietăți maghiare în mâinile românilor. Documente privind situația întreprinderilor industriale și a instituțiilor financiare maghiare din România după cel de-al Doilea Război Mondial și conflictul imobiliar româno-maghiar]. Pro Print Kiadó, Csíkszereda [Miercurea Ciuc], 2000.

II. Studii

- Ancel, Jean, The “Christian” Regimes of Romania and the Jews, 1940-1942 [Regimurile „creștine” din România și evreii, 1940-1942]. *Holocaust and Genocide Studies*, vol. 7, nr. 1, 1993, 14-29.
- Ancel, Jean, Seizure of Jewish Property in Romania, in *Confiscation of Jewish Property in Europe, 1933–1945: New Sources and Perspectives*. Center of Advanced Holocaust Studies, United States Holocaust Memorial Museum, 2003, 43-55.
- Biliuță, Ionuț, “Christianizing” Transnistria: Romanian Orthodox Clergy as Beneficiaries, Perpetrators, and Rescuers during the Holocaust. *Holocaust and Genocide Studies*, vol. 34, nr. 1, 2020, 18-44.
- Block, Herbert, The Restitution of Holocaust-Era Jewish Communal Property: An Unfinished Item on the Jewish Diplomatic Agenda. *Israel Journal of Foreign Affairs*, vol. 3, nr. 1, 2009, 71-79.
- Blomqvist, Anders E. B., Local Motives for Deporting Jews. Economic Nationalizing in Szatmárnémeti in 1944. *Hungarian Historical Review*, vol. 4, nr. 3, 2015, 673-704.
- Botos, János, *Az örökösök nélküli zsidó vagyonnal kapcsolatos kártalanítás, kárpótlás folyamata, az örökösök nélküli ingatlan vagyon értéke* [Procesul de compensare și restituire a proprietăților evreiești fără moștenitori, valoarea proprietăților fără moștenitori]. Raport de cercetare nepublicat, 2018.
- Botos, János, *Az örökösök nélküli zsidó lakások berendezése lakástípusok szerint, a lakásokban egykoron feltehetőleg megtalálható ingóságok értéke* [Mobilierul locuințelor evreiești fără moștenitori, în funcție de tipul de locuință și valoarea bunurilor mobile care ar fi putut să se afle cândva în locuință]. Studiu nepublicat, 2020.
- Brandl, Naida Mihal, Jews between two totalitarian systems: property legislation. *Review of Croatian History*, vol. 12, nr. 1, 2016, 103-127.
- Campbell, Elizabeth, Claiming National Heritage: State Appropriation of Nazi Plunder in Postwar Western Europe. *Journal of Contemporary History*, vol. 55, nr. 4, 2020, 1-30.
- Cichopek-Gajraj, Anna, Limits to “Jewish power”: how Slovak Jewish leaders negotiated restitution of property after the Second World War. *East European Jewish Affairs*, vol. 44, nr. 1, 2014, 51-69.
- Coates, Ta-Nehisi, When Plunder Becomes a System of Governance, https://www.theatlantic.com/international/archive/2013/10/when-plunder-becomes-a-system-of-governance/280885/?utm_source=email&utm_medium=social&utm_campaign=social; accesat: 6 iulie 2024.

- Cseh, Gergő Bendegúz, Az Országos Zsidó Helyreállítási Alap létrehozásának körülményei és működése [Circumstanțele înființării și modul de funcționare a Fondului Național Evreiesc de Reconstruire]. *Levélári Közlemények*, vol. 65, nr. 1-2, 1994, 119-127.
- Csősz, László, Őrségváltás? Az 1944-es deportálások közvetlen gazdasági-társadalmi hatásai [Schimbare de gardă? Impactul socio-economic direct al deportărilor din 1944], in Karsai, László – Molnár, Judit (eds.), *Küzdelem az igazságért. Tanulmányok Randolph L. Braham 80. születésnapjára* [Lupta pentru adevăr. Studii cu ocazia celei de-a 80-a aniversării a lui Randolph L. Braham]. Mazsihisz, Budapest, 2002, 75-98.
- Csősz, László, Földreform és fajvédelem: a negyedik zsidótörvény végrehajtása [Reforma agrară și protecția rasială: punerea în aplicare a celei de-a patra legi evreiești], in Molnár, Judit (ed.), *A holokaust Magyarországon európai perspektívában* [Holocaustul din Ungaria într-o perspectivă europeană]. Balassi Kiadó, Budapest, 2005, 176-192.
- Darvas, Boróka, *Zsidóellenes atrocitások sajtórepresentációja. Maros-Torda és Udvarhely vármegyei magyar nyelvű újságok összehasonlító vizsgálata (1940–1944)* [Reprezentarea în presă a atrocităților antievreiești. Studiu comparativ al ziarelor de limbă maghiară din Comitatele Mureș-Turda și Odorhei (1940-1944)], in Braham, Randolph L. (ed.), *Tanulmányok a holokausztról* [Studii despre Holocaust], vol. XI. Múlt és Jövő Könyvkiadó, Budapest, 2021, 95-142.
- Davidović, Maja, Rectification of Racial Discrimination during WWII: the Case of Restitution Laws in Serbia. *Contemporary Southeastern Europe*, vol. 4, nr. 1, 2017, 105-118.
- Dean, Martin, Jewish Property Seized in the Occupied Soviet Union in 1941 and 1942: The Records of the Reichshauptkasse Beutestelle. *Holocaust and Genocide Studies*, vol. 14, nr. 1, 2000, 83-101.
- Dean, Martin, The Plundering of Jewish Property in Europe: Five Recent Publications Documenting Property Seizure and Restitution in Germany, Belgium, Norway, and Belarus. *Holocaust and Genocide Studies*, vol. 15, nr. 1, 2001, 86-97.
- Demeter, Emőke, A háromszéki zsidók ellen elkövetett atrocitások sajtó- és levéltári források tükrében (1940–1944) [Atrocitățile comise împotriva evreilor din Comitatul Trei Scaune], in Braham, Randolph L. (ed.), *Tanulmányok a holokausztról* [Studii despre Holocaust], vol. IX. Múlt és Jövő Könyvkiadó, Budapest, 2018, 13-112.
- Dolányi Kovács, Alajos (ed.), A keresztény vallású, de zsidó származású népesség a népszámlálás szerint. Chrétiens d'origine juive en Hongrie, d'après le Recensement [Populația de religie creștină dar de origine evreiască potrivit recensământului]. *Statisztikai Szemle* [Budapest], aprilie-mai 1944, nr. 4-5, 95-103.

- Don, Jehuda, A zsidóellenes törvénykezés gazdasági következményei Magyarországon [Consecințele economice ale legislației antievreiești din Ungaria], in Don, Jehuda (ed.), *A magyarországi zsidóság társadalom- és gazdaságtörténete a 19–20. században* [Istoria socială și economică a evreilor maghiari în secolele XIX-XX]. MTA Judaisztikai Kutatóközpont, Budapest, 2006, 139-169.
- Don, Jehuda – Varga, László, Jelentések a náci hatóságoknak. A történelem kvantitatív forrásai [Rapoarte către autoritățile naziste. Surse cantitative de istorie], in Don, Jehuda (ed.), *A magyarországi zsidóság társadalom- és gazdaságtörténete a 19–20. században* [Istoria socială și economică a evreilor maghiari în secolele XIX-XX]. MTA Judaisztikai Kutatóközpont, Budapest, 2006, 170-185.
- Don, Yehuda – Magos, George, The Demographic Development of Hungarian Jewry. *Jewish Social Studies*, vol. 45, nr. 3-4, 1983, 189-216.
- Don, Yehuda – Varga, László, Private Jewish Real Estate in Hungary in 1944, Before Deportation, in Karsai, László – Molnár, Judit (eds.), *Küzdelem az igazságért. Tanulmányok Randolph L. Braham 80. születésnapjára* [Lupta pentru adevăr. Studii cu ocazia celei de-a 80-a aniversări a lui Randolph L. Braham]. Mazsihisz, Budapest, 2002, 113-143.
- Dunai, Andrea, Kárpótlás, devizabevétel, diplomácia [Compensații, venituri valutare, diplomație], in Braham, Randolph L. (ed.), *Tanulmányok a holokausztról* [Studii despre Holocaust], vol. IV. Presscon Kiadó, Budapest, 2006, 185-215.
- Dunai, Andrea, Meghurcolt műtárgyak. Az 1944-es kiszállítás és az első restitúció [Artefacte capturate. Transportarea din țară din 1944 și prima restituire], in Braham, Randolph L. (ed.), *Tanulmányok a holokausztról* [Studii despre Holocaust], vol. VII. Múlt és Jövő, Budapest, 2016, 341-366.
- Gerlach, David, Toward a material culture of Jewish loss. *Jewish Culture and History*, vol. 18, nr. 1, 2017, 17-33.
- Gidó, Attila, A holokauszt székelyföldi forrásai. Dokumentumok az 1944-es zsidóüldözések székelyudvarhelyi történetéhez [Surse ale Holocaustului în Ținutul Secuiesc. Documente privind istoria persecuției evreilor din 1944 la Odorheiu Secuiesc]. *Areopolisz. Történelmi és társadalomtudományi tanulmányok*, vol. X. Udvarhelyszék Kulturális Egyesület, Székelyudvarhely [Odorheiu Secuiesc], 2010, 177-190.
- Gidó, Attila, A magyar bürokrácia és a holokauszt adminisztratív költségei Észak-Erdélyben [Birocrația maghiară și costurile administrative ale Holocaustului în Transilvania de Nord], in Molnár, Judit (ed.), *A nagypolitikától a hétköznapiakig. A magyar holokauszt*

- 70 év távlatából* [De la marea politică la viața de zi cu zi. Holocaustul maghiar, 70 de ani mai târziu]. Balassi Könyvkiadó, Budapest, 2016, 239-260.
- Henry, Marilyn, The Restitution of Jewish Property in Central and Eastern Europe. *International Perspectives 40*, The American Jewish Committee, New York, 1997
- Himka, John-Paul, Obstacles tot the Integration of the Holocaust into Post-Communist East European Historical Narratives. *Canadian Slavonic Papers*, vol. 50, nr. 3-4, 2008, 359-372.
- Hofhansel, Claus, The diplomacy of compensation for eastern Europe victims of Nazi crimes. *German Politics*, vol. 8, nr. 3, 1999, 103-124.
- Ionescu, Ștefan Cristian, Debates on the Restitution of Romanianized Property during the Antonescu Regime, 1940–1944. *Holocaust and Genocide Studies*, vol. 34, nr. 1, 2020, 45-62.
- Ionescu, Ștefan Cristian, The International Struggle of Romanian Jewry for Holocaust Restitution, 1944-1948. *Israel Journal of Foreign Affairs*, vol. 16, nr. 2, 2022, 250-260.
- Jelinek, Yeshayahu A., Restitution of Jewish property in the Czech and Slovak republics: An interim report. *East European Jewish Affairs*, vol. 24, nr. 2, 1994, 73-87.
- Jirásek, Pavel, Partnership for Restitution of Jewish Cultural Property in the Czech Republic: principle and reality. *Museum International*, vol. 56, nr. 4, 2004, 46-52.
- Kádár, Gábor – Vági, Zoltán, Művészet és népirtás. A Műkincs-kormánybiztosság működése és a magyar zsidó műtárgyak elrablása, külföldre hurcolása, 1944–1945 [Artă și genocid. Funcționarea Comisariatului pentru Protecția Comorilor de Artă și jefuirea și scoaterea din țară a obiectelor de artă evreiești din Ungaria, 1944-1945], in Karsai, László – Molnár, Judit (eds.), *Küzdelem az igazságért. Tanulmányok Randolph L. Braham 80. születésnapjára* [Lupta pentru adevăr. Studii cu ocazia celei de-a 80-a aniversări a lui Randolph L. Braham]. Mazsihisz, Budapest, 2002, 317-355.
- Kaposi, Zoltán, Egy szlavóniai nagybirtok gazdasági vonatkozásai (18–19. század) [Aspecte economice ale unei mari proprietăți din Slavonia (secolul 18-19)]. *Közép-Európai Közlemények*, 6. évf., 3. (22.) sz., 2013, 64–76.
- Karsai, László, A magyarországi zsidótörvények és -rendeletek, 1920–1944 [Legi și decrete evreiești în Ungaria, 1920-1944], in Molnár, Judit (ed.), *A holokauszt Magyarországon európai perspektívában* [Holocaustul din Ungaria în perspectivă europeană]. Balassi Kiadó, Budapest, 2005, 140-163.
- King, Charles, Can There Be a Political Science of the Holocaust? *Perspectives on Politics*, vol. 10, nr. 2, 2012, 323-341.

- Klacsman, Borbála, Abandoned, confiscated, and stolen property: Jewish–Gentile relations in Hungary as reflected in restitution letters [Bunuri abandonate, confiscate și furate: Relațiile dintre evrei și neamuri în Ungaria, așa cum se reflectă în scrisorile de restituire]. *Holocaust Studies*, vol. 23, nr. 1-2, 2016, 133-148.
- Klacsman, Borbála, *After the Storm: Confiscated Properties and Jewish–Non-Jewish Relations in Hungary, 1945-1946* [După furtună: Proprietățile confiscate și relațiile dintre evrei și neevrei în Ungaria, 1945-1946], s. a., https://www.academia.edu/37574479/After_the_Storm_Confiscated_Properties_and_Jewish_Non_Jewish_Relations_in_Hungary_1945_1946; accesat: 15 decembrie 2020.
- Klacsman, Borbála, Az Elhagyott Javak Kormánybiztossága és a holokauszt túlélőinek kárpótlása Magyarországon 1945–1948 [Comisariatul Guvernamental pentru Proprietățile Abandonate și despăgubirea supraviețuitorilor Holocaustului din Ungaria 1945-1948], in Braham, Randolph L. (ed.), *Tanulmányok a holokausztról* [Studii despre Holocaust], vol. IX. Múlt és Jövő, Budapest, 2018, 297-340.
- Lakic, Branko – Dajc, Haris, The Holocaust and Restitution in Serbia: Confiscation of Jewish Property in Serbia. *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review*, vol. 41, nr. 3, 2018, 607-616.
- Ludi, Regula, Demystification or Restoration of Neutrality? Confronting the History of the Nazi Era in Switzerland. *Holocaust Studies. A Journal of Culture and History*, vol. 11, nr. 3, 2005, 24-52.
- Marjanucz, László, A szegedi zsidó polgárság műértékeinek sorsa a deportálások idején [Soarta operelor de artă ale cetățenilor evrei din Szeged în timpul deportărilor]. *A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve: Történeti tanulmányok. Studia Historica 1*, Szeged, 1995, 241-300.
- Murádin, János Kristóf, Az Erdélyi Párt dominanciája és az anyaországi pártok térnyerési kísérletei Észak-Erdélyben 1940–1944 között [Dominația Partidului Ardelean și încercările de pătrundere ale partidelor din Ungaria în Transilvania de Nord în perioada 1940-1944]. *Erdélyi Múzeum*, 2018, vol. 80, caietul 1, Kolozsvár [Cluj-Napoca], 152-162.
- Nagy, Mariann – Katus, László, A Magyar Korona országainak nemzetiségei a 18–19. században [Naționalitățile țărilor Coroanei Ungare în secolele 18-19]. *Árkádia 1*, Pécs, 2010, 1-10.
- Nagyi, Enikő Orsolya, Mit tudhatott az észak-erdélyi magyar lakosság a zsidóellenes intézkedésekről? A kolozsvári magyar sajtó (1940–1944) összehasonlító vizsgálata [Ce știa populația maghiară din Transilvania de Nord despre măsurile antievreiești? Un studiu

- comparativ al presei maghiare din Cluj (1940–1944)], in Braham, Randolph L. (ed.), *Tanulmányok a holokausztról* [Studii despre Holocaust], vol. VI., Múlt és Jövő Könyvkiadó, Budapest, 2014, 13-104.
- Nagyi, Enikő Orsolya, A dési sajtó antiszemitizmusa és antiszemitái (1940–1944) [Antisemitismul și antisemiții presei dejene (1940-1944)], in Braham, Randolph L. (ed.), *Tanulmányok a holokausztról* [Studii despre Holocaust], vol. VII. Múlt és Jövő Könyvkiadó, Budapest, 2016, 109-139.
- Nagyi, Enikő Orsolya, Máramaros vármegye zsidótlanítása a helyi magyar sajtó tükrében [Distrugerea evreilor din comitatul Maramureș, așa cum a reflectat presa maghiară locală din anii 1940-1944], in Braham, Randolph L. (ed.), *Tanulmányok a holokausztról* [Studii despre Holocaust], vol. IX, Múlt és Jövő Könyvkiadó, Budapest, 2018, 113-162.
- Pavan, Iliana, Neither citizens nor Jews: Jewish property rights after the Holocaust, a tentative survey. *European Review of History – Revue Européenne D’histoire*, vol. 28, nr. 2, 2021, 301-322.
- Peresztegi, Ágnes, Jótétel és kárpótlás Magyarországon, 1945–2003 [Restituiri și compensații în Ungaria, 1945-2003], in Molnár, Judit (eds.), *A holokauszt Magyarországon európai perspektívában* [Holocaustul din Ungaria, în perspectivă europeană]. Balassi Kiadó, Budapest, 2005, 676-683.
- R. Nagy, József, Rádiókészülék-beszolgáltatások Magyarországon [Predare aparatelor radio în Ungaria]. *RMK HÍRÚJSÁG*, vol. 19, nr. 5, 2016, 18-23.
- Samardžić, Nikola, Several Ideas on Holocaust and Restitution in Historical Overview: Serbian Ethical and Property Dilemma and the Legacy of Anti-Semitism. *Limes plus: Journal of Social Sciences and Humanities*, nr. 2, 2015, 7-20.
- Săndulescu, Valentin, Like coals under ashes, ready to scorch the earth once more: notes regarding anti-Jewish attitudes in Romania (1944–1947). *European Review of History – Revue européenne d’histoire*, vol. 26, nr. 6, 2019, 977-995.
- Sárándi, Tamás, Fejezetek az észak-erdélyi katonai közigazgatás történetéből [Capitole din istoria administrației militare din Transilvania de Nord]. *Limes Tudományos Szemle*, 2012, nr. 2, 65-86.
- Soós, Mihály, Az aranyvonat eltűnt kincseinek nyomában. A külföldre hurcolt zsidó vagyon sorsa és Schwarcz Viktor tevékenysége [În căutarea comorilor pierdute ale trenului de aur. Soarta averilor evreiești transportate în străinătate și activitatea lui Viktor Schwarcz]. *Betekintő*, vol. III, nr. 1, 2009, 23-37.

- Stark, Tamás, Adatok a holocaust magyarországi áldoztainak számáról [Date privind numărul victimelor Holocaustului din Ungaria], in Botos, János – Kovács, Tamás (ed.), *Visszatérés, újrakezdés*. Holocaust Dokumentációs Központ és Emlékgyűjtemény Közalapítvány [Centrul de Documentare a Holocaustului și Colecția Memorială Fundația Publică], Budapest, 2007.
- Takei, Ayaka, The “Gemeinde Problem”: The Jewish Restitution Successor Organization and the Postwar Jewish Communities in Germany, 1947–1954. *Holocaust and Genocide Studies*, vol. 5, nr. 2, 2002, 266-288.
- Tomai-Constantopoulou, Photini, Property of Jewish Greeks in Context of the Holocaust: Legal Status, German Occupation and Post War, Restitution and Memory. *Limes plus: Journal of Social Sciences and Humanities*, nr. 2, 2014, 67-76.
- Tóth-Bartos, András, Az észak-erdélyi zsidó birtokok helyzete a második bécsi döntés után [Situația moșiilor evreiești din Transilvania de Nord după cel de-al Doilea Arbitraj de la Viena]. *Certamen*, III., 2016, 379-402.
- Vadas, Henrietta, A Csík vármegyei zsidók sorsa a helyi sajtó tükrében [Soarta evreilor din Comitatul Ciuc reflectată în presa locală], in Braham, Randolph L. (ed.), *Tanulmányok a holokausztról* [Studii despre Holocaust], vol. X. Múlt és Jövő Könyvkiadó, Budapest, 2019, 147-194.
- Vákár, Zsanett Krisztina, *Zsidóellenes intézkedések kommunikálása a sajtóban. A Szatmár vármegyei magyar sajtó (2940–1944) összehasonlító vizsgálata* [Comunicarea în presă a măsurilor antievreiești. Studiu comparativ al presei maghiare din Comitatul Satu Mare (2940-1944)], in Braham, Randolph L. (ed.), *Tanulmányok a holokausztról* [Studii despre Holocaust], vol. XI. Múlt és Jövő Könyvkiadó, Budapest, 2021, 143-170.
- Vörös, István Károly, „Isten nevében”. A pécsi zsidók vagyonának sorsa a vészkorszak után [„În numele Domnului”. Soarta proprietăților evreilor din Pécs după Holocaust], in Braham, Randolph L. (ed.), *Tanulmányok a holokausztról* [Studii despre Holocaust], vol. XI. Múlt és Jövő, Budapest, 2021, 301-327.
- Vrba, Rudolf, The preparations for the Holocaust in Hungary: An Eyewitness Account, in Braham, Randolph L.– Miller, Scott (eds.), *The Nazi’s last victims: The Holocaust in Hungary*. Wayne State University Press, Detroit, 1998, 55-101.
- Weber, Avraham, Restitution of Jewish Property as an Ongoing Moral and Legal Issue [Restituirea proprietăților evreiești ca o problemă morală și juridică în curs de rezolvare]. *Limes plus: Journal of Social Sciences and Humanities*, 2018, nr. 2-3, 151-163.

III. Periodice

Brassói Lapok, cotidian, Braşov, volumele 1938-1940

Budapesti Közlöny, Budapesta, volumele 1938-1944

Buletinul Oficial, volumele 1949-1953

Csiki Lapok, săptămânal, Miercurea Ciuc, volumele 1938-1944

Egység, săptămânal, Cluj, volumele 1946-1948

Ellenzék, cotidian, Cluj, volumele 1938-1944

Erdély, săptămânal, Cluj, volumele 1944-1948

Igazság, cotidian, Cluj, volumele 1945-1948

Keleti Újság, cotidian, Cluj, volumele 1938-1944

Magyar Közlöny – Rendeletek Tára, Budapesta, volumele 1947-1948

Magyar Nép, săptămânal, Cluj, volumele 1940-1944

Magyarországi Rendeletek Tára, Budapest, volumele 1938-1944

Magyar Távirati Iroda, Budapesta, materiale din aprilie–iulie 1944

Magyar Újság, cotidian, Cluj, volumul 1944

Máramaros, ziar bisăptămânal, Sighetu Marmăţiei, volumul din 1944

Monitorul Oficial, volumele 1944-1948

Nagybánya és Vidéke, săptămânal, Baia Mare, volumele 1940-1944

Népi Egység, săptămânal, apoi cotidian, Braşov, volumele 1944-1946

Reggeli Újság, cotidian, Târgu Mureş, volumele 1940-1943

Rendőrségi Közlöny, volumele 1945-1948

Szamos, cotidian, Satu Mare, volumele 1940-1944

Szamosvidék, săptămânal, Dej, volumele 1942-1944

Székely Közélet, săptămânal, Odorheiu Secuiesc, volumele 1939-1944

Székely Nép, săptămânal, Sfântu Gheorghe, volumele 1938-1944

Székely Szó, cotidian, Târgu Mureş, volumele 1941-1944

Szilágysomlyó, săptămânal, Şimleu Silvaniei, volumele 1940-1941, 1943-1944

Szolnok-Doboka, săptămânal, Dej, volumul 1944

Új Máramaros, cotidian, Sighetu Marmăţiei, volumele 1941-1943

Vármegyei Közélet, săptămânal, Dej, volumele 1941-1942

Világosság, cotidian, Cluj, volumele 1944-1946 și 1949

IV. Surse arhivistice

Arhiva Centrului pentru Studiul Istoriei Evreilor din România, fond 3 (CE Cluj. Indexul deportaților. Lista administratorilor, 1944–1945), dosar 158.

Arhivele Centrului pentru Studii Avansate ale Holocaustului Jack, Joseph și Morton Mandel, Washington, DC – Archive of the Jack, Joseph and Morton Mandel Center for Advanced Holocaust Studies (AJJMMCAHS), United States Holocaust Memorial Museum (USHMM), Washington, DC:

- RG-52.000, Randolph Braham collection
- RG-39.005M, Records of the 8th Gendarmerie District, Kassa, Hungary (MOL Z 936)
- RG-39.019M, Records of various financial institutions (MOL Z)
- RG-68.028, Records of the World Jewish Congress in Romania
- RG-25.042M, Selected records from collections of the Bihor branch of the Romanian National Archives
- RG-25.090M, Selected records from the collections of the Covasna branch of the National Romanian Archives: RG-25.090M
- RG-25.028M, Selected records from collections of the Mureș branch of the Romanian National Archives
- RG-25.043M, Selected records from collections of the Satu Mare branch of the Romanian National Archives
- RG-25.004M, Selected records from the Romanian Information Service
- RG-25.017M, Selected records of the Cluj Branch of the Romanian National Archives
- RG-39.027M, The National Land Mortgage Bank (MOL Z 133, etc.)

Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Cluj, fond 3. (Prefectura Județului Cluj)

Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Harghita:

- fond 43 (Arhiva comitatului Odorhei, Documente ale subprefectului)
- fond 230 (Primăria comunei Voșlobeni)

Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Maramureș, fond 1 (Primăria orașului Baia Mare, Acte administrative)

Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Satu Mare, fond 14 (Prefectura Județului Satu Mare)

V. Pagini web

Árfolyamfigyelő [Monitorizarea cursului valutar], <https://www.arany-arfolyam.hu/>; accesat: 9 aprilie 2024.

Ártörténet.hu, pénz- és ártörténeti szakportál [Portal despre bani și istoricul prețurilor], <https://artortenet.hu/>; accesat: 9 aprilie 2024.

Bab.la, <https://ro.bab.la/dic%C8%9Bionar/engleza-romana/plunder>.

DeepL, <https://www.deepl.com/en/translator#en/ro/the%20politics%20of%20plunder>.

Dollar Times, <https://www.dollartimes.com/inflation/inflation.php?amount=1&year=1944>; accesat: 12 august 2023.

Federal Reserve Bank of Minneapolis, <https://www.minneapolisfed.org/about-us/monetary-policy/inflation-calculator>; accesat: 27 aprilie 2024.

Harta cadastrală a orașului Cluj în 1940 (Budapesta, 1941), <https://maps.arcanum.com/en/map/kolozsvar/?layers=167&bbox=2625730.9566765525%2C5904965.404658611%2C2627298.6926447484%2C5905604.2304034745>; accesat: 8 aprilie 2024.

Inflation Calculator, <https://www.minneapolisfed.org/about-us/monetary-policy/inflation-calculator>; accesat: 9 aprilie 2024.

MNB Középarfolyam-figyelő [Monitorul ratei medii, BNM], <http://mnbkozeparfolyam.hu/arfolyam-2023.html>; accesat: 9 aprilie 2024.

Portal Legislativ, <https://legislatie.just.ro/Public/Acasa>.

The Holocaust in Northern Transylvania, <https://www.yadvashem.org/yv/pdf-drupal/en/report/english/1.10-the-holocaust-in-northern-transylvania.pdf>; accesat: 20 noiembrie 2021.

Tőzsdeász, <https://www.tozsdeasz.hu/>; accesat: 9 aprilie 2024.

The Concept, <https://theconcept.ro/cum-calculezi-corect-yieldul-randamentul-in-imobiliare/>; accesat: 12 aprilie 2024.

U. S. Department of State, The Just Act Report, <https://www.state.gov/reports/just-act-report-to-congress/>; accesat: 1 iunie 2023.

World Jewish Restitution Organization, <https://wjro.org.il/our-work/restitution-by-country/>; accesat: 1 iunie 2023.

VI. Articole

Cursul oficial al dolarului și al coroanei norvegiene. *Argus*, vol. 34, nr. 9208, 20 ianuarie 1944 (greșit 1943), 2.

Ozorai, András, Hogyan gyilkolták le a nyilasok egy kórház betegeit Budapesten [Cum au ucis nyilaștiii pacienții unui spital din Budapesta]. *Új Élet* [Oradea], vol. I, nr. 64, 8 aprilie 1945, 3.

Plucinska, Joanna – Fastenberg, Dan, 75 years on, Holocaust survivors struggle to recover property in Poland. *Reuters*, 20 ianuarie 2020, <https://www.reuters.com/article/us-holocaust-memorial-auschwitz-restitut-idUSKBN1ZJ0Y8>; accesat: 19 mai 2022.

Taylor, Bryan, The Worst Case of Hyperinflation in History. *Business Insider*, 17 April 2014; <https://www.businessinsider.com/hungarys-hyperinflation-story-2014-4>; accessed: 12 August 2023.

WJRO praises new Lithuanian law on Holocaust-era property restitution, *Jewish News Syndicate*, 22 decembrie 2022, <https://www.jns.org/wjro-praises-new-lithuanian-law-on-holocaust-era-property-restitution/>; accesat: 22 mai 2023.